

dr hab. Piotr Rojek, prof. nadzw.
Dziedzina – sztuki muzyczne, dyscyplina artystyczna – instrumentalistyka
Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu
Plac Jana Pawła II nr 2
50-043 Wrocław
tel. +48 71 310 00 00

Wrocław, 29 listopada 2019 r.

Recenzja pracy doktorskiej mgr. Filipa Presseisena

Zleceniodawca recenzji

Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu, prof. AMP dr hab. Halina Lorkowska, Rektor. Zlecenie podjęte na podstawie ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* /Dz. U. 2016, poz. 882/.

Dotyczy

- Uchwały nr 3/II/2017/2018 Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu z dnia 23 października 2017 roku w sprawie wszczęcia, na wniosek **Pana mgr. Filipa Presseisena**, przewodu na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka oraz wyznaczenia promotora w osobie prof. dr hab. Elżbiety Wiechowicz-Karolak,
- Uchwały nr 5/II/2017/2018 Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu z dnia 23 października 2017 roku w sprawie wyznaczenia recenzenta w osobie dr. hab. Piotra Rojka prof. nadzw.,
- Uchwały nr 15/II/2017/2018 Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu z dnia 19 stycznia 2018 roku w sprawie zmiany tematu pracy doktorskiej Pana mgr. Filipa Presseisena.

Do przekazanego mi przez Panią Profesor Halinę Lorkowską, Rektor Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu, pisma informującego o wyznaczeniu mojej osoby recenzentem pracy doktorskiej pt.: **„Współczesne metody improwizacji organowej jako środek wykonawczy w akompaniamentach do filmów niemych na przykładzie wybranego dzieła muzyczno-wizualnego” Pana mgr. Filipa Presseisena** została dołączona przygotowana przez Kandydata i Dziekanat następująca dokumentacja:

- Uchwała nr 3/II/2017/2018 Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu z dnia 23 października 2017 roku w sprawie wszczęcia, na wniosek **Pana mgr. Filipa Presseisena**, przewodu na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka oraz wyznaczenia promotora w osobie prof. dr hab. Elżbiety Wiechowicz-Karolak /kopia/,
- Uchwała nr 5/II/2017/2018 Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu z dnia 23 października 2017 roku w sprawie wyznaczenia recenzenta w osobie dr. hab. Piotra Rojka prof. nadzw. /kopia/,

- Uchwała nr 15/II/2017/2018 Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu z dnia 19 stycznia 2018 roku w sprawie zmiany tematu pracy doktorskiej Pana mgr. Filipa Presseisena /kopia/,
- 1 egz. pracy doktorskiej,
- 1 egz. dokumentacji dorobku Kandydata /trzy woluminy/,
- dokumentacja /wykaz/ zapisu elektronicznego pracy doktorskiej /kopia/,
- oświadczenia Kandydata z dnia 18 października 2019 roku w sprawie samodzielności powstania pracy doktorskiej.

Złożona przy wniosku przez Kandydata praca doktorska oraz dokumentacja dorobku artystycznego spełniają formalne wymagania ustawy z dnia 14 marca 2003 roku art. 16 i 17 ust. 1 i 2 tekst jednolity /Dz. U. nr 65. poz. 595, wraz ze zmianami Dz. U. nr 164, poz. 1365 z dnia 27.07.2005 r./.

Podstawowe dane o Kandydacie

Pan mgr Filip Presseisen urodził się dnia 10 września 1988 roku w Szczecinie. Ukończył z wyróżnieniem Państwowe Liceum Muzyczne im. Feliksa Nowowiejskiego w Szczecinie, w klasie Pani mgr Małgorzaty Klorek /2004 r./.

W 2009 roku ukończył z wynikiem celującym dziedzinę sztuk muzycznych na kierunku studiów Instrumentalistyka na Uniwersytecie Muzycznym im. Fryderyka Chopina w Warszawie, w klasie organów prof. Andrzeja Chorościńskiego oraz mgr. Bartosza Jakubczaka.

Podczas studiów Kandydat miał możliwość uczestniczyć w szeregu kursach interpretacji muzyki organowej, zdobywając cenną wiedzę i doświadczenie pod okiem wybitnych artystów i pedagogów, takich, jak: Peter van Dijk, Andrés Cea Galán, László Fassang, Rudolf Mayer, Michael Radulescu, Martin Sander, Harald Vogel, Wolfgang Zerer. F. Presseisen brał udział w kursach improwizacji organowej, prowadzonych przez prof. Wolfganga Seifena oraz Dirka Börnera. Swoje umiejętności doskonalił Kandydat także w ramach programu „Sokrates-Erasmus” w Hochschule für Musik w Lubece, pod kierunkiem prof. Franza Danksagmüllera. Kolejnym etapem edukacji Pana mgr. Filipa Presseisena były studia w ramach stypendium bawarskiego programu BAYHOST w Hochschule für Musik w Würzburgu, w klasie prof. dr. h.c. Christopha Bosserta, które ukończył w 2013 roku.

Okres studiów był dla Pana F. Presseisena czasem poznawania tajników wykonawstwa muzyki organowej, poznawania instrumentarium organowego, a także kontaktów z wybitnymi artystami i pedagogami.

Kandydat uczestniczył w szeregu festiwalach muzyki organowej, występując m.in. w Czechach, na Litwie, w Niemczech, Norwegii, Szwajcarii, na Węgrzech i we Włoszech.

Pan mgr Filip Presseisen jest laureatem konkursów organowych:

- I miejsce na Międzynarodowym Konkursie Improwizacji „Internationaler Kinoorgel-Wettbewerb im Babylon” w Berlinie /2015/,
- Nagroda specjalna Antalfy-Preis za najlepszą interpretację utworów na organach historycznych na Międzynarodowym Konkursie Organowym ION w Norymberdze /2016/.

Szczególnym obszarem działalności Pana mgr. Filipa Presseisena jest improwizacja do filmów niemych. Jako improwizator współpracuje od 2014 roku z zespołami: Flores Rosarum oraz Kantorei Sankt Barbara w Krakowie. Doświadczenia oraz wysokie kompetencje Doktoranta

w tym obszarze zaowocowały m.in. zaproszeniem do udziału w pracach jury konkursu improwizacji kinowej w Berlinie /2017/.

Pan F. Presseisen działa także jako członek Baltisches Orgel Centrum w Stralsundzie, Archidiecezjalnej Komisji Muzyki Kościelnej w Krakowie, Polskiego Towarzystwa Bachowskiego oraz międzynarodowej grupy Bach-Societät w Rehweiler.

Wielorakie zaangażowanie Pana mgr. Filipa Presseisena w życie artystyczne, a także działania na rzecz rozpowszechniania sztuki improwizacji organowej, ze szczególnym uwzględnieniem improwizacji do filmów niemych, tworzą spójną całość sylwetki Kandydata.

Analiza i ocena osiągnięć artystycznych

Specyfikacja dorobku przygotowanego przez Kandydata zawiera wykaz publicznej prezentacji dzieł artystycznych, podzielonych na koncerty solowe, kameralne oraz koncerty improwizacji, wykaz form publicznej popularyzacji dzieł artystycznych w postaci publikacji, wykaz form publicznej popularyzacji dzieł artystycznych w postaci wygłoszonych wykładów, wykaz form publicznej popularyzacji dzieł artystycznych w postaci dokonanych nagrań, wykaz udziału w konkursach, kursach mistrzowskich oraz udział w sympozjach. Działania usystematyzowano chronologicznie, od najwcześniejszych do najbliższych.

Przygotowana dokumentacja jest wzorowa. Czytelnik bez trudu porusza się w ustalonym przez Kandydata porządku, odnajdując informacje o bogatej działalności Doktoranta. Część trzecia dokumentacji /Zapis dzieł i dokumentacja ich publicznej prezentacji/ odzwierciedla porządek zastosowany w części drugiej /Opis i wykaz dorobku twórczego i artystycznego/, jest uporządkowana, logiczna i spójna.

Pan mgr Filip Presseisen wymienia w dokumentacji około 100 koncertów. Zdecydowaną większość koncertów wykonano w miejscach sakralnych. Aktywność Doktoranta jest imponująca. Podczas koncertów występuje zarówno jako solista, jak i kameralista; w programie zawierającym bogaty wachlarz kompozycji oraz własne improwizacje, w tym obszar związany z improwizacją do filmów niemych.

W repertuarze Kandydata odnajdujemy utwory takich kompozytorów, jak: T. Albinoni, C.Ph.E. Bach, J.S. Bach, P. Baldassari, S. Barber, T. Berthold, F. Biebl, H.J. Botor, G. Böhm, J. Brahms, M. Brosig, A. Bruckner, D. Buxtehude, J.B. Cabanilles, F. Caccini, F.E. du Caurroy, J.M.B. Charpentier, L. Cherubini, A. Doss, H. Eccles, V. Esterle, H. Finzenhagen, G. Flügel, C. Franck, G. Frescobaldi, G. Giordani, H. Götze, G.F. Händel, Jan z Lublina, L. Janaček, K. Jenkins, J.K. Kerll, C. Kuntze, O. di Lasso, N.J. Lemmens, M. Leopolita, F. Liszt, M. Lorenc, J. Maklakiewicz, F. Markull, F. Mendelssohn Bartholdy, G.A. Merkel, Mikołaj z Krakowa, S. Moniuszko, W.A. Mozart, F. Nowowiejski, J. Pachelbel, G.P. da Palestrina, R. Palme, E. Pałłasz, G.B. Pergolesi, A. Piechler, J. Podbielski, H. Purcell, S. Rachmaninow, M. Reger, J. Reubke, A. Rohaczewski, G. Rossini, C. Saint-Säens, E. Satie, H. Scheidemann, A. Schönberg, F. Schubert, H. Schütz, A. Soler, J. Sowa, J. Speth, J.U. Steigleder, G.H. Stölzer, J.P. Sweelinck, G. Torelli, A. Vivaldi, T. Volckmar, W. Wawilow, A.L. Webber, M. Weckmann, J.D. Zelenka, M. Zieleński, P. Żelechowski oraz W. Żeleński.

Warto zauważyć, iż Pan F. Presseisen wykonuje dzieła o najwyższym stopniu trudności /np. J. Reubke – Sonata c-moll „Psalm 94”/. Kandydat wykonuje dzieła *Maestri Majori*, nie pomijając przy tym *Maestri Minori*.

Cieszy fakt aktywności Pana F. Presseisena na polu popularyzatorsko-naukowym. Działalność tę podzielić można na:

- publikacje wydane drukiem:

- *Cud w cichym dworze*, w: *Ruch Muzyczny*, rok LIII, nr 26, 27.12.2009.

- *Próba przybliżenia zagadnienia symboliki liczb w muzyce Johanna Sebastiana Bacha w kontekście historycznym oraz badań Christopha Bosserta i grupy Bach-Societät*, w: *Pro Musica Sacra*, numer 13, Czasopismo Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, 11.2015, s. 123-140.

- *Zagadnienie dynamicznej interpretacji twórczości organowej Maxa Regera w kontekście charakterystyki brzmieniowej późnoromantycznych instrumentów oraz współcześnie budowanych organów*, w: *Pro Musica Sacra*, numer 14, Czasopismo Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, 11.2016, s. 123-139.

- udział w konferencjach naukowych /wykłady/:

- Wykład na temat historii i zagadnień techniczno-brzmieniowych organów Johanna Friedricha Schulze, Trzebiatów, 16 września 2008 r.

- *Organy równomiernie rozstrojone – przybliżenie zagadnienia temperacji w odniesieniu do stylowej interpretacji dzieł dawnych mistrzów*. Wykład wygłoszony podczas Ogólnopolskiej Sesji Organowej *Południowoniemiecka muzyka epoki Baroku i Klasycyzmu. Budownictwo organowe na Dolnym Śląsku* zorganizowanej przez Centrum Edukacji Artystycznej, Akademię Muzyczną im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu i Fundację *Pro Organo*, Krzeszów, 4 września 2009 r.

- „*Albowiem w Tobie jest źródło życia i w Twej światłości oglądamy światłość*” (Psalm 36) – *Wstęp do odkryć prof. Bosserta na przykładzie 36 chorałów ze zbioru Neumeistra – czyli symetryczna podstawa i jej muzyczne konsekwencje*. Wykład z cyklu *Symbolika liczb w utworach Jana Sebastiana Bacha*, Kraków, luty 2014 r.

- „*Kamień odrzucony przez budujących stał się kamieniem węgielnym*” (Psalm 118,22) *Pierwsza część zbioru „Das wohltemperiertes Klavier” oraz fuga a-moll wraz z niewidzialnym odwróceniem „inversusu” jako centralnym punktem teorii*. Wykład z cyklu *Symbolika liczb w utworach Jana Sebastiana Bacha*, Kraków, 18 marca 2014 r.

- „*Half er uns aus der Höllen Pein*” – *Zbiór Clavierübung* – nowe spostrzeżenia skali makro na temat jego trzeciej części. Wykład z cyklu *Symbolika liczb w utworach Jana Sebastiana Bacha*, Kraków, 8 kwietnia 2014 r.

- „*Kunst der Fuge – świadoma sztuka nieskończoności*” – czyli „szalona” teoria dwunastu zbiorów cyklicznych. Wykład z cyklu *Symbolika liczb w utworach Jana Sebastiana Bacha*, Kraków, 27 maja 2014 r.

Pan mgr Filip Presseisen ma w dorobku cztery nagrania:

- *Musica In Monasteriis Femineis In Polonia Minore Vol. I Staniątki: Moniales Ordinis Sancti Benedicti*. Wykonawcy: Susi Ferfaglia /kierownictwo artystyczne/, Flores Rosarum /żeński zespół wokalny/, Filip Presseisen /wirginał/, Bartosz Sałdan /dzwonki/. 2015, Dux 1242.

- *Zelenka-Stölzel Missae*. Wykonawcy: Filip Presseisen /organy solo, realizacja b.c./, chór Kantorei Sankt Barbara, orkiestra L’Estate Armonico, Wiesław Delimat /dyrygent/. 2016, Ars-Sonora.

- *Dietrich Buxtehude – Nimm von uns, Herr, du treuer Gott, BuxWV 217*. Nagranie solowe audio-wideo wykonane dla organmistrza Markusa Stahla. Materiał zrealizowany na zlecenie budowniczego i umieszczone w serwisie *youtube* (<https://www.youtube.com/watch?v=3c5grOUgMhQ>). 20.04.2012, Drezno, Niemcy.

- *Pablo Bruna – Tiento de 2º tono por gesolreut sobre la Letanía de la Virgen*. Nagranie audio wykonane dla organmistrza Joaquina Louisa w ramach projektu *Proyecto Clarin*, materiał audio zamieszczony w serwisie *youtube* (<http://www.joaquinlois.com/noticias/en/media/>). 9.09.2013, Erlangen, Niemcy.

Przygotowane przez Doktoranta materiały usystematyzowane zostały w logiczną, spójną całość. Z dokumentów można odczytać wiele cennych informacji, świadczących o bogatym dorobku F. Presseisena. Doktorant zrealizował szereg koncertów, często z nietrywialnym programem, zarówno solowych, jak i w obsadzie kameralnej. Legitymuje się także działalnością popularyzatorsko-naukową. Na szczególną uwagę zasługuje aktywność Pana Presseisena na gruncie improwizacji organowej. Występy dopełniają improwizacje do filmów niemych, co stanowi niezwykle ciekawe zjawisko na arenie artystycznej naszego kraju, a nawet poza jego granicami. Dorobek Kandydata przyjmuję i oceniam pozytywnie.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska Pana mgr. Filipa Presseisena pt.: „**Współczesne metody improwizacji organowej jako środek wykonawczy w akompaniamencie do filmów niemych na przykładzie wybranego dzieła muzyczno-wizualnego**” składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na płycie DVD oraz opisu.

Dzieło artystyczne obejmuje improwizację organową do filmu niemego *Metropolis* w reżyserii Fritza Langa z 1927 roku. Trwającą 58'35'' improwizację zarejestrowano 6 sierpnia 2018 roku w Kościele Jezusowym w Cieszynie, na organach firmy Sauer opus 1253 z 1923 roku.

Decyzja o wyborze tego instrumentu, biorąc pod uwagę brak dostępu do organów kinowych, była słuszna. Trzydziestoseściogłosowe organy Sauera spełniają wymogi improwizacji kinowej. Trudno sobie wyobrazić lepszy instrument niż organy do realizacji emocji, dynamiki, ekspresji i innych potrzeb muzyczno-dźwiękowych wpływających z akcji filmu. Doktorant doskonale radzi sobie ze wszystkimi elementami składającymi się na dobre wykonanie muzyki do filmu niemego. Doskonałe wykształcenie, pasja, zdolności improwizatorskie, sprawność techniczna oraz niezwykła wyobraźnia muzyczna, to cechy które posiada Doktorant i które są niezbędne w sztuce improwizacji, zwłaszcza takiej, z jaką mamy do czynienia. Artysta improwizuje w sposób przemyślany, a zarazem spontaniczny, podkreślając swoją muzyką akcję filmu tak, że słuchacz nie ma wątpliwości, że zastosowane zabiegi tworzą spójną całość.

Artysta uzyskuje właściwą dramaturgię w ramach prezentowanej improwizacji, wykonanie potwierdza zaś opanowanie warsztatu technicznego przez Kandydata, jak również umiejętność klarownego przedstawiania struktur utrzymanych w bogatej fakturze.

Wykonanie improwizacji jest właściwe pod względem dramaturgicznym i wyrazowym, pomysłowe, z właściwym ujęciem faktury, przestrzeni i rejestracji, dopasowane do charakteru poszczególnych scen filmu Fritza Langa.

Opis dzieła artystycznego to praca poświęcona autorskiemu spojrzeniu Doktoranta na aspekty wykonawcze związane ściśle z improwizacją do filmu niemego. Przeżywająca renesans idea tworzenia muzyki do filmu niemego znalazła obszerne zainteresowanie u Kandydata.

Na przestrzeni pracy porusza Autor zagadnienia związane z przybliżeniem problematyki rozwoju kina niemego. Czyni to w kontekście zagadnienia akompaniamentu muzycznego do filmów /rozdział 1/. Swoje rozważania wzbogaca Kandydat o charakterystykę organów piszczałkowych, używanych do akompaniowania filmom niemy /rozdział 2/.

Współczesne metody improwizacji organowej jako środek wykonawczy w procesie powstawania akompaniamentu do fragmentu filmu *Metropolis* opisane zostały na kartach rozdziału trzeciego. Proces rozwoju tego tak ważnego elementu dzieła, w relacji do przebadanych i omówionych zagadnień, zawiera wypracowane wnioski, będące zarazem pewnego rodzaju formą zakończenia pracy.

Niezwykle ważnym elementem pracy jest opis zastosowanych środków wykonawczych w improwizacji do fragmentu filmu *Metropolis*, ujętych w tabeli nr 10. Tabela ta w sposób syntetyczny przedstawia wykorzystane przez Doktoranta motywy i figury muzyczne, a także metrum, rytm, agogikę, dynamikę, artykulację, harmonię, zastosowaną fakturę oraz efekty brzmieniowe, w kontekście odpowiadającym im momentom w filmie. Daje to czytelny obraz przyjętej metody, będąc jednocześnie dobrym kompendium wiedzy o wzajemnych zależnościach: muzyki i filmu.

Cieszy fakt, iż w kręgu szczególnego zainteresowania Autora pracy znalazła się improwizacja do filmów niemych.

Na kartach kolejnych rozdziałów snuje Autor rozważania skupione wokół postawionych tez. Czyni to w sposób przemyślany i logiczny.

W całości praca stanowi cenne źródło informacji o wzajemnych zależnościach: improwizowanej muzyki oraz filmu.

Na uwagę zasługuje jakość formalnej strony pracy: aparat naukowy, którym operuje mgr Filip Presseisen jest bez zarzutu, bibliografia i przypisy prawidłowo skonstruowane, świadczą o ilości włożonej przez Niego rzetelnej pracy.

Biorąc pod uwagę wszelkie aspekty należy stwierdzić, iż praca w istocie rzeczy stanowi cenne kompendium, niewątpliwie przydatne zarówno adeptom sztuki gry na organach, jak i innym osobom zainteresowanym tematem.

Konkluzja

Dzieło artystyczne przygotowane przez mgr. Filipa Presseisena jako część pracy doktorskiej stanowi interesujące zjawisko artystyczne na scenie muzycznej naszego kraju. Poszczególne improwizacje zostały przez Kandydata przemyślane, zarówno od strony sztuki wykonawczej, jak i budowy formalnej. To między innymi pozwoliło w sposób interesujący ukształtować je pod względem: rejestracji, sonorystyki, dynamiki, frazowania i artykulacji oraz ich relacji do agogiki, jak i kreacji stylistycznej.

W konsekwencji trzeba stwierdzić, iż wartość muzyczna i kształt artystyczny dzieła oraz twórcza sztuka Kandydata są godne uznania, a ich specyfikę i założony cel dokumentuje część opisowa pracy doktorskiej. W działaniu tym upatrywać należy wkład Kandydata w rozwój reprezentowanej dyscypliny artystycznej.

Niniejszym stwierdzam, iż Pan mgr Filip Presseisen potwierdził umiejętność prowadzenia pracy artystycznej w sposób odpowiedzialny i dojrzały, ponadto wykazał, iż dysponuje obszerną wiedzą, służącą realizacji zamierzeń twórczych, jak i umożliwiającą podjęcie związanej z nimi refleksji. W ten sposób Kandydat rozwiązał eksplorowane zagadnienie artystyczne i spełniła wymagania art. 13, ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.*

Pracę doktorską Pana mgr. Filipa Presseisena przyjmuję i wnioskuję o dopuszczenie do jej publicznej obrony.

